

Jak probudit české uhelné regiony k novému životu. Doporučení pro Ústecký kraj

Adéla Denková

V evropských strukturálních a investičních fondech, které skrze takzvanou politiku soudržnosti podporují rozvoj chudších regionů v EU, by mělo mít Česko v příštím sedmiletém finančním rámci 2021–2027 vyčleněno asi o 24 % méně peněz než v současném období.¹

Důvodem je jednak celkové snížení částky, kterou chce evropská exekutiva na kohezní politiku vydělit. EU totiž musí více peněz nasměrovat do dalších oblastí, jako je ochrana hranic a zvládání migrace. Země střední Evropy také postupně bohatnou, takže už z evropských fondů potřebují menší podporu.

Na konečném nastavení dlouhodobého rozpočtu EU se ještě budou muset jednomyslně shodnout všechny členské země a schválit ho bude muset také Evropský parlament. Už teď je ale jasné, že se do budoucna leccos změní a že při přípravě programů pro čerpání evropských peněz bude hrát klíčovou roli správné zacílení prostředků.

Jednou z prioritních oblastí při využití evropských fondů by měla být podpora strukturálně zatížených regionů, mezi které patří i Ústecký kraj.²

S transformací těchto regionů má mimo jiné pomáhat nová evropská iniciativa „Coal Regions in Transition Platform“, která má členským zemím zpřístupňovat odbornou pomoc a podporovat sdílení zkušeností s ekonomickými a sociálními proměnami spojenými s útlumem těžby uhlí. Mělo by jim to mimo jiné pomoci lépe využívat finanční prostředky, které na podporu zatížených regionů existují.

Česká republika přitom může využít zkušeností získaných během přípravy a implementace Strategického rámce hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje.³

Transformace uhelných regionů a využití evropských financí se stalo hlavním tématem debaty „**Proměny uhelných regionů v Evropě: Využije Ústecký kraj svou příležitost?**“, která se uskutečnila 9. května 2018 v Ústí nad Labem. Kulatý stůl byl součástí série diskuzí o důležitých otázkách evropské politiky, které v českých regionech pořádají **Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)** a zpravodajský portál **EURACTIV.cz**. Série je součástí projektu „Bridging the gap between the regions and European Parliament“ podpořeného Evropským parlamentem.

Diskuse se účastnili představitelé Ústeckého kraje a některých jeho obcí, místních firem, zástupci nevládních organizací či odborníci z akademické sféry. Úvodní slova pronesli europoslanec **Tomáš Zdechovský** (KDU-ČSL, EPP), zástupkyně zmocněnce vlády pro Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský kraj **Gabriela Nekolová** (ČSSD), člen zastupitelstva Ústeckého kraje **Miroslav Andrt** (ČSSD), člen zastupitelstva města Ústí nad Labem a podnikatel **Martin Hausenblas** (PRO! Ústí) a analytik think-tanku Glopolis **Vojtěch Kotecký**.

Výstupem z debaty se stala níže uvedená doporučení.

¹ EURACTIV.cz, Unijní fondy se po roce 2020 sníží, budou sledovat nové cíle a řídit by se měly jednoduššími pravidly. Česko má získat o čtvrtinu méně peněz, 29. 5. 2018, dostupné na <https://euractiv.cz/section/evropske-finance/news/unijni-fondy-se-po-roce-2020-snizi-budou-sledovat-nove-cile-a-ridit-by-se-mely-jednodussimi-pravidly-cesko-ma-z-nich-ziskat-o-ctvrtinu-mene-penez/>.

² EURACTIV.cz, Nejchudší české kraje dostanou z EU víc peněz, i když se unijní fondy krátí, 5. 6. 2018, dostupné na: <https://euractiv.cz/section/evropske-finance/news/nejchudsi-ceske-kraje-dostanou-z-eu-vic-penez-i-kdyz-se-unijni-fondy-krati/>.

³ EURACTIV.cz, Češi chtějí v Bruselu inspirovat programem pro rozvoj regionů zatížených těžbou uhlí, 29. 6. 2018, dostupné na: <https://euractiv.cz/section/evropske-finance/news/cesi-chteji-v-bruselu-inspirovat-programem-pro-rozvoj-regionu-zatizenych-tezbou-uhli/>.

Doporučení č. 1: Přizpůsobit podmínky čerpání

V kategorii méně vyspělých regionů se bude v rozpočtovém období EU pro léta 2021–2027 nacházet méně českých krajů než doposud. Budou mezi nimi ovšem všechny tři regiony zahrnuté do Strategického rámce hospodářské restrukturalizace – tedy Moravskoslezský, Karlovarský a právě Ústecký. Zvláště poslední dva zmíněné kraje se přitom **při čerpání prostředků ze strukturálních fondů potýkají se specifickými bariérami**, které je potřeba překonat.

Analýza minulého rozpočtového období 2007–2013 například ukázala, že oba regiony velmi málo participovaly na celkovém čerpání z operačních programů OP Podnikání a inovace, Výzkum a vývoj pro inovace, Vzdělávání pro konkurenceschopnost a Lidské zdroje a zaměstnanost, které poskytovaly finance na **rozvoj lidských zdrojů, podnikání a rozvoj inovačně založené ekonomiky schopné využívat výstupy výzkumu a vývoje**.⁴

I v současném rozpočtovém období **naráží čerpání na problémy**. Jako jeden z příkladů lze jmenovat vyhlášení celorepublikové výzvy na podporu základních a středních škol z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP), která mimo jiné zahrnovala podmínku, že podpořená vzdělávací zařízení zvýší svou kapacitu. Strukturálně zatížené kraje se ovšem potýkají s odlivem obyvatel, a proto je obtížné podobné podmínky naplňovat.

Při nastavování programů pro příští rozpočtové období je proto důležité klást důraz na **územní dimenzi čerpání** z evropských fondů a zavádět **integrované nástroje pro řešení specifických problémů postižených krajů**. Po zkušenostech se současným programovacím obdobím se zdá vhodné **vyhnout se rozdělování peněz na základě příliš vysokého počtu dílčích cílů pod různými rezorty** a řídit se spíše rozsáhlejšími tematickými a regionálními vizemi.

Doporučení č. 2: Hledání nových zdrojů financí

Vedle snižování rozdílů mezi různě bohatými částmi Evropy má kohezní politika pomáhat také k naplňování celoevropských cílů v oblastech udržitelného rozvoje, ochrany klimatu, digitalizace nebo sociální politiky. Dlouhodobě sílí přesvědčení, že v řadě oblastí by bylo lepší ustoupit od přímých dotací a veřejné peníze do větší míry využívat k povzbuzení soukromých investic. Proto se větší pozornost začíná upínat k **finančním nástrojům**, jako jsou výhodné půjčky, záruky nebo kapitálové vstupy. Díky takovým nástrojům je možné veřejné peníze využít k přilákání soukromých investic.

Využití finančních nástrojů může být také jedním ze způsobů, jak pro financování investic v Ústeckém kraji využít i jiné evropské prostředky než strukturální a investiční fondy – například Evropský fond pro strategické investice, který je páteří takzvaného Investičního plánu pro Evropu. Ten byl jednou z hlavních iniciativ odcházející Junckerovy Komise a jeho hlavní myšlenkou je právě **využití veřejných financí k mobilizaci soukromých investic**.

Zároveň v rámci evropského rozpočtu fungují i takzvané **komunitární programy**, ve kterých peníze nejsou vyčleněny do národních obálek, ale umožňují financování kvalitních projektů, jež si podporu vysoutěží v konkurenci dalších uchazečů z celé EU. Programy spravuje přímo Evropská komise nebo specializované agentury EU. V příštím rozpočtovém období to bude například program Horizont

⁴ Ministerstvo pro místní rozvoj, Vstupní analýza Strategického rámce hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje, 2016, str. 76, dostupné na: https://restartregionu.cz/content/uploads/2016/10/39509_ma_ST-RES_priloha1.pdf.

Evropa určený na podporu **vědy a výzkumu**, program LIFE pro ochranu **životního prostředí a klimatu** nebo Nástroj pro propojení Evropy, který podporuje výstavbu **infrastruktury evropského významu**.

Doporučení č. 3: Napojení na centra

Jednou z hlavních výzev, které před Ústeckým krajem stojí, je **zvýšit svou atraktivitu pro vzdělané a kvalifikované pracovníky a prosperující firmy zaměřené na výrobu s vyšší přidanou hodnotou**. Tomu na jedné straně prospěje podpora vzdělávání a na straně druhé **dobré napojení na přirozená centra**, jakými jsou Praha a Drážďany.

Rozvoji krajského města by proto pomohlo vybudování **vysokorychlostní železnice**, která by zajistila jeho napojení na obě zmíněná centra, zvláště ve variantě, kdy by trať město přímo spojovala s mezinárodním letištěm Václava Havla v Praze. Aby mohl z výhod svázaných s tímto propojením těžit i zbytek kraje a přilehlý Karlovarský kraj, bude nutné **kvalitní propojení** Ústí nad Labem s Děčínem, Teplicemi, Chomutovem a Karlovými Vary.

Pro lepší provázanost se sousedním Německem by také bylo vhodné podporovat vedle anglického jazyka také **výuku němčiny** a rozvíjet společné **přeshraniční projekty**. Jedním z takových projektů může být **vývoj autonomních automobilů**, což je oblast, s jejíž podporou se v rámci Strategického rámce počítá.

Doporučení č. 4: Nová životaschopná krajina

Pro zkvalitnění života v regionu má klíčovou roli vyrovnání se s následky těžby hnědého uhlí. Inspirativní v tomto případě může být přístup, který byl zvolen v případě německých uhelných regionů. Ten spočívá v komplexní snaze o **vytvoření nové životaschopné krajiny**, spíše než v řešení dílčích problémů spojených s končící těžbou. Do celkové obnovy krajiny by měly být zahrnuty i dlouhodobě nevyužívané plochy a oblasti **zbylé po těžbě by měly být smysluplně provázány se zbytkovou krajinou**. Důležitým rozměrem je také využití **přirozených rekultivací**, které vyžadují méně finančních prostředků a mimo jiné prospívají biodiverzitě.

Zcela zásadní je **dlouhodobé a kontinuální plánování, které pravidelně prochází aktualizací** a do kterého jsou **zahrnuty nejrozličnější veřejné i soukromé organizace, zájmové skupiny i občanská společnost**. V době silících klimatických změn je nutné zamýšlet se nad **ekologickými funkcemi** obnovovaných lesů, zemědělské půdy nebo vznikajících vodních ploch, tak aby se například posilovalo přirozené zadržování vody v krajině a vytvářely se nové **rezervoáry pozemních vod**, které pomohou se zkvalitňováním mikroklimatu a zároveň mohou sloužit **volnočasovému využití**.

Nová krajina pak nabízí příležitost i k rozvoji **turistického ruchu**, který ovšem dosud brzdily chybějící kvalitní služby a nedostatek možností pro různé cílové skupiny. I v tomto případě hraje zásadní roli **koncepční myšlení**, které přesahuje hranice jednotlivých obcí a měst.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz

Adéla Denková

Adéla Denková je spolupracovnice Výzkumného centra AMO a šéfredaktorka portálu EurActiv.cz. Zaměřuje se především na témata spojená s klimatickou a energetickou politikou Evropské unie.

adela.denkova@amo.cz

[@AnetaZachova](https://twitter.com/AnetaZachova)

Policy paper byl vydán v rámci projektu Bridging the gap between the regions and European Parliament realizovaného za podpory Evropského parlamentu. Partnerem projektu je zpravodajský portál EURACTIV.cz.